

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Ombudets uttalelse i klagesak 11/2125

Virksomhet hadde ett trappetrinn opp fra fortauet, som forhindret rullestolbrukere fra å komme inn i lokalet. Virksomheten brøt likevel ikke plikten til universell utforming etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9. Ombudet konkluderte med at det ville være uforholdsmessig byrdefullt å krev utbedring av inngangspartiet på det nåværende tidspunkt.

Saksnummer: 11/2125

Dato: 13.12.12

Lovanvendelse: diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Ombudet har mottatt klage på manglende universell utforming av inngangspartiet til virksomheten Bachs HiFi Produkter (heretter Bachs HiFi), som ligger i Prinsegaten 19 i Larvik. Av det innsendte bildet i klagen fremgår det at det er ett trinn fra fortauet opp til inngangsdøren. Inngangen ligger i en bakke, og det er oppgitt at høydeforskjellen fra bakkenivå opp til trinnet er 9-15 cm. Fortauet er 3,0 meter fra husvegg til fortauskant. Prinsegata er fylkesvei, og Larvik kommune har opplyst til Bachs HiFi at de mener fortauet er for smalt til at Statens vegvesen vil gi tillatelse til at rampe eller kant bygges ut mot fortauet.

Partenes syn på saken

A:

A hevder at inngangspartiet til Bachs HiFi er i strid med virksomhetens plikt til universell utforming etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9.

Bachs HiFi v/ Tom Bach:

Det lar seg ikke gjøre å utbedre inngangspartiet, av flere årsaker. Prinsegaten er fylkesvei, og kommunen har opplyst at de mener det ikke vil bli gitt tillatelse til å bygge rampe eller kant opp til trinnet fordi fortauet er for smalt.

Et firma som driver med betongskjæring har uttalt at det kunne gå an å skrånkjære trinnet ned fra dør til fortau, men huseier har sagt at han ikke vil gi tillatelse til inngrep i fasaden.

Videre er butikklokalet er lite, og tiltak som krever plass av gulvarealet vil gå ut over salgsutstillingen. Dette vil igjen kunne få betydning for omsetningen, noe som ikke kan være meningen med loven. Det er vanskelig å drive små virksomheter lønnsomt i Larvik sentrum.

Rettslig grunnlag

Ombudet har kompetanse til å gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Denne saken reiser spørsmål om virksomheters plikt til å sikre universell utforming etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9.

Diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9 tredje ledd pålegger offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten en plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon.

Med universell utforming menes tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig, jf. § 9 andre ledd. Dette betyr at virksomhetens fysiske fasiliteter, som skal benyttes av allmennheten (kundene), skal tilrettelegges på en slik måte at flest mulig får tilgang til de tjenester virksomheten tilbyr. Det er hovedløsningen som skal være gjenstand for tilrettelegging. Det vil derfor være i strid med bestemmelsen at det lages egne innganger, områder eller lignende for bestemte grupper.

Plikten til universell utforming rekker så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten, se § 9 tredje ledd. Ved den konkrete uforholdsmessighetsvurderingen vil den positive effekten og viktigheten av tilretteleggingen måtte veies mot kostnader og andre former for belastning tilretteleggingen medfører.

Lovgiver har bestemt at det særlig skal legges vekt på:

1. tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer (nytte vs. kostnad)
2. om virksomhetens funksjon er av offentlig art
3. de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen
4. virksomhetens ressurser
5. sikkerhetsmessige hensyn
6. vernehensyn

Dersom ombudet kommer til at det er en uforholdsmessig byrde å sikre universell utforming, betyr ikke det at virksomheten kan la være å foreta seg noe. Virksomheten er uansett forpliktet til å jobbe for best mulig tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 13 vil det være opp til innklagede å sannsynliggjøre at det ikke har forekommet diskriminering i strid med loven, dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at diskriminering har skjedd.

Ombudets vurdering

Ombudet vil innledningsvis slå fast at Bachs HiFi er en virksomhet som er rettet mot allmennheten, og dermed har plikt til å sikre at virksomhetens hovedløsninger er universelt utformet etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (dtl) § 9. Bachs HiFi har plikt til å tilrettelegge de deler av virksomhetens lokaler som benyttes av kundene på en slik måte at flest mulig, uavhengig av individuelle forutsetninger, har tilgang til virksomhetens tjenester og service, jf. dtl § 9 tredje ledd.

Er inngangspartiet til Bachs HiFi universelt utformet?

Det første ombudet må ta stilling til er om inngangspartiet til Bachs HiFi tilfredsstillende oppfyller kravet til universell utforming i dtl § 9. Ombudet tar ikke stilling til om virksomheten som sådan er universelt utformet, kun det forhold som er påklaget, altså inngangspartiet.

Ved sin vurdering har ombudet lagt til grunn at verken dtl § 9 eller forarbeidene til loven gir noen presis angivelse av hvilke krav som skal stilles til universell utforming av inngangsparti. Det fremgår imidlertid av forarbeidene til dtl, og av praksis fra ombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda, at det kan hentes veiledning i «*Forskrift om tekniske krav til byggverk*» (FOR-2010-03-26 nr. 489, heretter kalt TEK 10). Ombudet viser til Likestillings- og diskrimineringsnemndas vedtak i sak 56/2010.

Selv om forskriften TEK 10 gjelder direkte kun for nye bygg, er den retningsgivende i vurderingen av plikten også for eldre bygg. Sentrale bestemmelser om generell tilrettelegging av inngangsparti i nye bygg fremgår av TEK 10 kapittel 12. Det følger av § 12-4 bokstav c) og d) at inngangspartiet skal være trinnfritt og ha et horisontalt felt på minimum 1,5 m x 1,5 m for å være universelt utformet.

Ut fra de opplysningene ombudet har mottatt, finner ombudet at det er grunn til å tro at inngangspartiet til Bachs HiFi ikke er i tråd med kravet til universell utforming i dtl § 9. Det er dermed opp til Bachs HiFi å sannsynliggjøre at inngangspartiet likevel er universelt utformet, eller at det vil være uforholdsmessig byrdefullt å sikre universell utforming av inngangspartiet, jf. dtl § 13.

Vil krav om universell utforming av inngangspartiet være en uforholdsmessig byrde?

Bachs HiFi har ikke anført at inngangspartiet likevel er tilgjengelig og universelt utformet. Ombudet oppfatter anførselene fra Bachs HiFi som at virksomheten mener det vil være en uforholdsmessig byrde å utbedre inngangspartiet.

Bachs HiFi skriver i brev til ombudet at de antar de ikke vil få tillatelse til å bygge rampe på fortauet, men virksomheten har ikke lagt frem dokumentasjon som underbygger denne anførselen. Ombudet har imidlertid i en annen, liknende sak i samme område mottatt brev med informasjon om de vurderinger Statens vegvesen gjør i slike saker om fylkesvei. Brevet er svar på søknad om oppføring av rampe for rullestolbrukere i Kongegata 26, og konkluderer med at det ikke tillates oppført rampe. Av brevet følger blant annet at:

«Fylkesveg 104 er en viktig lokalveg med relativt mye trafikk. Det er også mye gang- og sykkeltrafikk i området. Det gjør at fortauet er et svært viktig bidrag i trafiksikkerheten for de myke trafikantene.

I hht. Håndbok 017 «Veg- og gateutforming» skal minimum ferdssone på fortau være 2,0 meter og fri for hindringer. Nåværende fortau har en fortausbredde (ferdssone og kantsteinssone) på ca. 3 meter. Både Kongegata og Lilletorget har relativt mye trafikk med mange gående og mye sideaktivitet. Ut fra vegens funksjon og trafikkmengde mener vi at den planlagte plasseringen av handikaprampe vil redusere både fremkommelighet og sikkerhet for allmennhetens ferdsel på fortauet. Rampen vil hindre maskinell drift av fortauet, som dermed gjør at fortauets standard ikke kan opprettholdes på grunn av dårlig drift og vedlikehold.

Av hensyn til universell utforming, drift, allmennhetens ferdsel, samt sikkerhet for de som ferdes på fortauet har Statens vegvesen kommet til at slik tillatelse ikke gis. Virksomheten henvises til å bygge om lokalet på egen grunn slik at universell utforming ivaretas.»

Fortauet ved Prinsegaten 19 er målt til å være 3,0 meter fra husvegg til fortauskant. Etter en konkret vurdering på bakgrunn av opplysningene i brevet sitert ovenfor, finner ombudet i

denne saken å kunne legge til grunn at Statens vegvesen heller ikke ved Prinsegaten 19 ville tillate bygging av rampe på fortauet.

Når det ikke lar seg gjøre å bygge en rampe for å sikre tilgjengelighet i tråd med plikten til universell utforming, er det gjenværende alternativet for virksomheten å bygge om inngangspartiet på egen grunn. Spørsmålet for ombudet blir da om det er uforholdsmessig byrdefullt for Bachs HiFi å bygge om inngangspartiet på egen grunn.

Bachs HiFi anfører at huseier ikke vil tillate at det gjøres utbedringer i fasaden. Ombudet bemerker at tillatelse fra byggeier ikke nødvendigvis er avgjørende i uforholdsmessighetsvurderingen. Det er imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til dette spørsmålet her.

Bachs HiFi har lagt frem bilder som dokumenterer at virksomhetens lokaler er svært trange, og anfører at en ombygging inne i butikken for å bedre tilgjengeligheten vil gå ut over salgsutstillingen, og vil dermed videre kunne gå ut over inntektsgrunnlaget. Ombudet er enig i at dette kan tilsa at en utbedring vil være uforholdsmessig byrdefullt, og peker på at virksomhetens ressurser er et moment trukket frem i loven.

Det følger imidlertid av praksis fra Likestillings- og diskrimineringsnemnda at frem til det foreligger forskrifter med krav om oppgradering av eksisterende

bygninger til en standard som svarer til universell utforming, så er det kun mindre tiltak som kan pålegges etter dtl § 9. I sak 40/2010 uttaler Nemnda:

“[...] forarbeidene er svært klare på at lovgiver ønsker en skrittvis oppfyllelse av kravet om universell utforming. Etter Nemndas oppfatning får dette først og fremst betydning for anvendelsen av forholdsmessighetsbegrensingen i dtl. § 9, ved at de tiltak som kan pålegges for eksisterende bygninger, må være enkle tiltak.»

I uforholdsmessighetsvurderingen av hvilke tiltak som kan pålegges virksomheter i eldre bygg, la nemnda blant annet vekt på at tiltakene vil måtte kunne oppfylles uten større økonomiske investeringer, og uten de samfunnsmessige prioriteringene som skal foretas ved utarbeidelsen av forskrifter etter plan- og bygningsloven, se vedtakets side 10.

På bakgrunn av billedokumentasjonen som er fremlagt av inngangspartiet til Bachs HiFi, legger ombudet til grunn at det vil kreve omfattende ombygging for å løse tilgjengeligheten til virksomhetens lokaler, fordi dette også måtte medføre ombygging inne i lokalene. Ombudet finner at å bygge om inngangspartiet til Bachs HiFi på egen grunn til en standard som fullt ut oppfyller plikten til universell utforming, ikke faller inn under den type enkle tiltak som på det nåværende tidspunkt kan pålegges virksomheten etter loven. Ombudet ser i denne sammenheng også i noen grad hen til hvilken effekt en slik ombygging ville hatt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, et moment som etter lovens ordlyd kan vektlegges i uforholdsmessighetsvurderingen. Bachs HiFi har anført at en person i rullestol i liten grad ville kunne bevege seg rundt i lokalet, og ombudet er enig i dette.

Ombudet er på denne bakgrunn kommet til at en utbedring av inngangspartiet til Bachs HiFi medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten, jf. dtl § 9 tredje ledd. Ombudet vil imidlertid understreke at selv om en fullstendig utbedring vil være uforholdsmessig i dette tilfellet, vil virksomheten i utgangspunktet ikke være fritatt fra å foreta utbedringer. Virksomheten er fremdeles forpliktet til å finne den "nest beste" løsningen.

Ombudet viser til forarbeidene til diskriminerings- og tilgjengelighetsloven side 126, hvor det fremgår at:

"[...] kravet til universell utforming ikke bortfaller dersom hovedløsningen ikke kan tilrettelegges. I slike tilfeller må plikten ivaretas ved at den beste alternative løsning velges".

Ombudet vil understreke viktigheten av at virksomheten gjør så mye som mulig for å sikre ikke-stigmatiserende og inkluderende løsninger. Ombudet påpeker at virksomheten plikter å arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten, jf. dtl. § 9 første ledd.

Konklusjon

Bachs HiFi handler ikke i strid med plikten til universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9.

